

บทคัดย่อ

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวญ้อ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

กิตติพงษ์ เกิดสว่าง

สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 50180

E-mail: kittiphong200933@hotmail.com

ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวญ้อ ของสองหมู่บ้านคือ บ้านไร่ และบ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยดำเนินการร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2555 ถึง มีนาคม 2556 เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านต่างๆ ทำการสัมภาษณ์คนในท้องถิ่น ถึงข้อมูลการใช้ประโยชน์ ชื่อภาษาญ้อของพืช ส่วนที่ใช้ และวิธีการใช้ เก็บตัวอย่างพืชเพื่อตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ตามหลักพฤกษอนุกรมวิธาน และจัดทำตัวอย่างแห้งเพื่อเก็บรักษาไว้ที่หอพรรณไม้สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบพืชที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมดรวม 242 ชนิด จัดอยู่ใน 79 วงศ์ 197 สกุล แบ่งตามการใช้ประโยชน์ออกเป็น 6 ประเภท คือ พืชอาหาร 148 ชนิด พืชสมุนไพร 46 ชนิด พืชที่ใช้เป็นเส้นใย 1 ชนิด พืชที่ใช้ทำเครื่องใช้และที่อยู่อาศัย 92 ชนิด พืชที่เป็นความเชื่อ 13 ชนิด และพืชที่ใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ 50 ชนิด พืชที่น่าสนใจได้แก่ คดหมูคดหมา (*Paederia linearis* Hook.f.) เป็นวัชพืชที่พบขึ้นทั่วไป รากใช้เป็นส่วนประกอบในการทำข้าวเกรียบ ถั่วขอ (*Mucuna pruriens* (L.) DC. var. *utilis* (Wall. ex Wight) Barer ex Burck) ผลอ่อนกินเป็นผักต้ม เมล็ดแก้สิดำใช้เป็นเหยื่อไล่ในอุปกรณ์ดักสัตว์ และเชื่อว่าเมล็ดถั่วดำติดตัวจะป้องกันอันตรายจากผีป่า และ พลวง (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.) ใบใช้ห่อสิ่งของหรืออาหาร หรือนำมาเย็บติดกันเป็นฝาบ้าน และเนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง

Abstract

Ethobotany of the Nyah Kur Tribe at Tambon Ban Rai, Thepsathit District, Chaiyaphum Province

Kittiphong Kertsawang

Queen Sirikit Botanic Garden, Mae Rim, Chiang Mai 50180, Thailand

E-mail: kittiphong200933@hotmail.com

Studies on ethnobotany of the Nyah Kur tribe in Ban Rai and Ban Wang Ai Pho Villages Tambon Ban Rai, Thepsathit District, Chaiyaphum Province were conducted between February 2012 and March 2013. Information related to the plants in each village was collected through interviews with local people, noting Nyah Kur names, uses, parts used, method of uses, etc. Voucher specimens for references and identification were collected for preservation at the Queen Sirikit Botanic Garden Herbarium (QBG), Chiang Mai. The result shows that 242 species in 197 genera, 79 families of plants are used in the villages. These can be divided in to six categories; Food - 148 species; Medicinal - 46 species; Fibers - 1 species; House construction and tools - 92 species; Traditional beliefs - 13 species; other uses - 50 species. Some interesting species are: Todmu Todma (*Paederia linearis* Hook.f.), a common weedy species whose root is used as ingredient for making rice cracker; Tua Kho (*Mucuna pruriens* (L.) DC. var. *utilis* (Wall. ex Wight) Barer ex Burck), whose young fruits are edible while the old fruits are used for a decoy in animal-traps and also to protect one from forest ghosts; Pluang (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb), whose leaves used for wrapping food for sewn together to make house-walls and wood used for construction.